

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Cientific

REVISTA QUINZENAL ILLUSTRADA

ELS CAMINANTS DE LA TERRA

Els ombres que les tradicions fan veure allà en la fosca de la nit, d'aquells sers imaginaris que l'engunia i la por dibuixen sobre el negre drap d'estrelles, la fantasma del Jueu Errant és la que m'ha fet somiar més, llançant-me el pensament vers un vuid interminable.

L'idea d'un ser condemnat a corre sense descans pel no-ser, a vagar eternament per l'impulsió d'un castig sense fi, sense un pedriç a la terra, ni el coixí de l'amor, ni la mà de l'amistat, és l'idea del torment més dolorós, la poesia del sofriment moral etern, la fantasma de l'etern anyorament portat per l'aire de tristesa, la tristesa meteixa, pod-ser encarnada en un nuvol d'amarga melanconia, donant l'esgarifança del monoton allargat al sempre més.

Die i nit caminar, i istiu i ivern i anys i més anys seguir, com les estrelles, un curs involuntari, dona el vertig de la distancia sense limit, fa sentir dins del cor el vuid de la caiguda a un precipici sense fondo, fa compadir an els caminants de la terra, an aquells omes que, portats de la desgracia o la fe, passen la vida marxant sempre, navegant en eterna emigració.

No hi sentit mai l'escena dels pelegrins del *Tannhäuser* sense qu'un nuvol de fred passés per dintre meu. Aquell coro llunyà que s'acosta a poc a poc tot caminant amb el pas de l'esperança, que passa majestuós per allunyar-se després, caminant sempre vers un més enllà desconegut, per força va ser escrit en una

tarde de Novembre. Un om sent en aquell cant el ritme del pas seguit i acompassat sobre la terra, l'afany del país que va apropant-se i l'anyorança de lo qu'es deixa darrera com un somni; un om escolta el compas del Temps marxant darrera d'aquells boemis de la fe, i sent compassiva admiració envers aquells pelegrins de Terra Santa que, ferits aquí de la peste, de la fam més enllà, de la guerra i del fred, marxaven sempre, marxaven com una ombra amb anima adolorida, moguts per una ventada qu'els fes anar seguint un camí escrit en les planes misterioses del Destí per una força inconscient de caminant, per l'iman desconegut de la transmigració atraient-los terra enllà amb un instint d'oreneta, per un no sé què d'impulsiu qu'els llençava condemnats pel geni del Moviment.

Aquét geni... qui sab?... és pod-ser el que gronxa, el qu'adorm, an els mariners seguint el camí del mar.

Ningú com ells hà de sentir el ritme de l'espai, besant-los per aquell camí sense fites, per aquell breçol amplíssim. El Geni els breça am la meteixa dolçura am qu'es mouen les planetes, i els alena i els dona la patria de l'aire lliure, així siga plana la mar i extesa i bondadosa, com fereftega i altiva. Ell els conforta am la promesa d'un camí molt més enllà, d'altres onades seguides d'altres més llunyanes i més blaves, formant una llarga cadena d'esperances.

Pel mariner, lo meteix que pel caminant de la Terra, la calma és el terror, el Geni abandonant-los, el moviment que s'atura. Feu aturar aquets omes i un rovell de tristesa els mata

d'anyorament: són rellotges montats de melanconia que, parant-se, s'els para també la vida; esperits que necessiten l'aire renovat d'estranyes terres; cors cansats que deixen de bategar, com si a sota de llurs plantes s'agués aturat el món, així que senten la quietud del moviment que no es renova.

Però no a tots els caminants els mou el meteix dalit. Molts caminen buscant la fortuna que s'aparta; molts, fugint de la patria ingrata i buscant-ne una altra de més piadosa; molts, emigrant eternament i esperant la darrera emigració; i aquèts són els que fan pena i els que veiem passar com aucells tristos per les llargues carreteres.

Res com aquella linia blanca dóna el vertig del desconsol. La via polsosa escorrent-se interminable per les planes com una beta estesa, pujant com una serp per les montanyes, per tornar-se a téndre més lluny, fins a perdre's allà d'enllà de l'oritzó, no es pod mirar sense sentir un dupte en el cor, un sentiment de vaguetat, un vuid d'absència de l'ànima que s'en va seguint enguniosa la via am l'afany de descobrir la seva llargaria, qu'arriba a semblar infinita.

Per ella passen els caminants de la terra: boemis de la boemia dels pobres, clowns ambulants, carros transportant misèria, musics repetint un cant sense patria, gent sense ofici i abandonats de la sort. Per ella passa tot un món que no té llit per la vida, ni per la mort un troç de terra segura; tot aquell sobrant de gent que l'humanitat escup amb inconscient indiferència; els que la patria desterra i en fa eterns fugitius de casa llur, perdent de mica en mica les costums, pod-ser els records i fins la llengua mare. Els emigrants passen també, emportant-s'en com erencia la pobre pols del llur poble, una tristesa incurable i un cor sec i masegat per la desgracia. I per ella caminen, caminen sense mai parar per aquella ratlla blanca; i atravessant, ja planures seques i desertes i cremades d'un sol que fon les pedres, ja aguantant plujes o sentint caure la neu am la seva gelada quietud, ells marxen sempre, marxen, caient com un destorb a cada poble qu'arriben, bordats dels goços, escarnits de les criatures i mirats amb el despreci qu'inspirèn els forasters quand són pobres i es presenten com intrusos.

Tots els hem vistos, aquèts boemis de la boemia que passa, i pod-ser ni ens hem girat per mandra d'observar llur desventura. Vestits amb engrunes recullides pel camí, tots avem vist qu'el llur vestir és un disfraz de la misèria dels altres a sobre d'ells acumulada; que tenen la cara indefinible, com de gent qu'han nascut anant de passo; que forma llur llengua l'escoria de les paraules a tot arreu recullides; qu'en la cara llur no es pinta mai una arruga d'alegria; que fa fred de mirar-los; que semblen omes d'una raça abandonada.

Passa el que canta sense veu i el que fa forces sense tenir-ne; passa el que fa plorar l'orgue i el que fa riure de tristesa; i el que no diu res ni res fa, passa també com una ombra muda; i el pas lent de tots ells sembla la professó de l'infortuni, fulles seques de l'arbre de la desgracia rodolant via enllà i arrossegant-se per terra.

Aont van, ni ells meteixos ho saben. Van d'esma, atrets per lo desconegut, fiant-se en lo que vindrà, provant sempre terres noves com remeis nous an els llurs mals, fascinati pel blau del lluny, i que sé jo... somiant pod-ser en l'infinit, en el sempre més d'un fatalisme sense limits. Perquè aquèts sers qu'el poble en diu ganduls i els veu com goços perduts, són pod-ser els lliures somiadors del món, els que senten la poesia d'una vaguetat sense bruixula i es llencen d'aturdiment en els braços del Destí. Ells pod-ser pensen que la terra sols hà de veure's de passada i que les arrels plantades són nous dolors qu'hàn de dar espines per fruit; que la curtesa del viure no val l'engunia del combat per sostenir-la; que, el món sent grand, qui més escampa l'amor menos estreny el carinyo; i que sols el caminar, el caminar eternament, ubriaga les idees i ensopeix per esperar la tardança de la mort.

Pod-ser això senten els caminants de la terra! I pod-ser són els sols filosops que practiquen! El llur rastre deixa un desitj de seguir-los, un agre-dolç, sentit i fugit depressa, de compassió i simpatia.

És un adéu! Cada un passa per la llarga carretera. És l'adéu a una vaga silueta que s'esfuma, l'adéu del cor presoner que voldria tenir ales.

SANTIAGO ROSSINYOL

ACCIÓ DESCENTRALISADORA DEL SOCIALISME

(Acabament) *

II

TAMBÉ ens fóra fàcil de provar per la teoria que l'agitació descentralisadora i les tendències federalistes qu'avem constatat, hân d'entrar en el socialisme, i qu'elles arribaran am la seva victòria al llur complert espadiment. El socialisme és a la base de tot: la qüestió del pa per al productor, del dret a l'existència per a la classe obrera, es troba en el fons dels moviments populars de la nostra època, donant-los la llur vida i la llur intensitat. Però no agafarem altra prova, puix qu'ens apoiem sobre fets, qu'els exemples dels pobles dessús citats.

La revolta de l'Irlanda contre l'Inglaterra i el vot del *Home rule* qu'ella ha arrossegat, ¿no són els primers per indicar com a la qüestió de les races i de les regions està lligada la qüestió econòmica? Si els irlandesos s'han aixecat fins al punt qu'el *Home rule* s'ha convertit en la plata-forma electoral dels partits polítics del *Reialme Unit*, ¿no és perquè veien la llur isla tractada com una colònia conquistada? no és perquè se sentien desposseïts i explotats pels lords anglesos, propietaris de la terra irlandesa? I mentres que les lleis de la propietat i de la producció, confonent-se més i més en el règim capitalista, avien portat la misèria i l'impaciència de l'Irlanda a un grand extrem, una mesura de pacificació s'ha imposat a l'Inglaterra.

Però el país no trobarà la seva tranquil·litat, el seu ben-estar i la seva vida pròpia, sinó el dia en que les lleis de la propietat capitalista regularan més la repartició de les seves riqueses. No en tindrà prou l'Irlanda am posseir una administració d'ella per a prosperar: li caldrà qu'aquesta administració es faci socialista. Els diputats irlandesos realment han comprès de tal manera aquesta veritat, anc que no pertanyin ni a les escoles ni als partits socialistes, que si més d'una vegada han atacat

el *Home rule Bill*, és sobre tot per mor de l'insuficiència econòmica d'aquesta reforma. En efecte, ¿com podrà sortir la població d'Irlanda de la misèria i aprofitar-se dels ermosos remats que veu pasturar, si els lords resten am la facultat d'usar i d'abusar de la verda prada que cobreix quasi bé tot el país? Per xò, a mesura qu'els irlandesos s'administraran ells mateixos, s'adonaran més i més qu'els és indispensable expropiar la classe possessora i nacionalisar veritablement la terra irlandesa.

La qüestió, en el fons, és, si fà no fa, la mateixa per al país de Galles, anc qu'en aparença menys avançada. Els gallesos protesten sobre tot contre el govern anglès perquè estan obligats de pagar l'Església establerta, malgrat de qu'ells no practiquen el ritu anglicà, essent *non conformers*. Vèus-aquí també una explotació material al costat de l'explotació moral. Però ¿no és d'esperar qu'el poble de Galles se sentirà més explotat i voldrà anar més lluny, una vegada que la separació de l'Església i de l'Estat, i aduc la separació de l'administració del seu país de la d'Inglaterra, li aurà sigut concedida?

Certament és de poca importància que pel moment els diputats gallesos siguin radicals en llog d'esser socialistes. Entra dins l'ordre de les coses qu'els radicals preparin la via an els socialistes, com els lliberals l'han preparada an els radicals. Qu'aquèts dos partits burgesos s'indignin després veient escapar-los un poder qu'ells avien ocupat per a conservar-lo, no n'hem de fer re. El destí dels partits que no gosen anar fins a l'últim després d'aver aterrat les antigues autoritats religioses i morals, està traçat per endavant. No hi ha llei, en la marxa de l'humanitat, que garantisi a cada hù la gojança egoista de lo qu'ha pres an el seu veí.

Els socialistes anglesos no faran més que guanyar amb aquesta agitació de races i regions que volen deslliurar-se de la tutela d'una centralisació massa autoritària. Això revela en les poblacions del *Reialme Unit* una vitali-

* Vegi's el numero darrer.

tat, una capacitat d'agitar-se, de qu'el socialisme s'aprofitarà. Quand els irlandesos, els galesos, els escocesos, tindran llur *govern propi*, i no a Londres, els-e serà molt més fàcil de seguir la marxa dels afers i de pendre-hi part. Els socialistes podran més alleradament mostrar al poble en el llur detall els defectes de l'administració capitalista i fer propaganda en vista d'una administració millor. Per xò el celebre diputat socialista Mr. Keir Hardie està disposat a sostenir amb els seus amigs els projectes de federació qu'es desitja aplicar an el Reialme Unit: escocès, és també membre de la *Scottish Home Rule Association*.

I, en efecte, deslliurats dels lligams d'una centralisació despotica, els pobles federats de la Grand Bretanya i de l'Irlanda entraran prestament en el camí d'una independència moral més completa, garantida per la seguretat material i economica. La llur agitació federalista rebrà una satisfacció més elevada dins l'emancipació socialista.

Molt al contrari, anant desde el principi a l'encontre de les veritables necessitats de les poblacions, i en oposició del socialisme, és com el projecte de federació entre el Reialme Unit i les seves colonies, tal com l'entén l'*Imperial Federation League*, no té gens de probabilitats d'exit. No es tracta, per medi d'ell, de procurar més llibertat o ben-estar an els abitants de les colonies, sinó, com ho avem vist, d'imposar-s'els encare més. L'*Imperial Federation League* comprèn d'una manera molt especiosa els interessos de les poblacions.

Prenem per exemple l'Austràlia. Vèus-aquí una colonia (si així es pod anomenar aquell país immens) que treu sobre tot la seva riquesa de la cria del mólto. 100.000.000 de moltons hi pasturen continuament, i la llur llana és expedida a la mare patria per alimentar les grans manufactures del Yorkshire i de l'Escocia. I d'aquí ve un lligam indissoluble entre l'Austràlia i el Reialme Unit, diuen els *Imperial federalists*, és a dir, poder per part d'aquét de demanar a la colonia els diners que millor li sembli per al sosteniment de la marina de guerra, encarregada de protegir el comerç, etc.

Però suposem el cas pitjor i interrompudes les comunicacions entre l'Inglaterra i l'Austràlia. Qui pagarà les conseqüències? Els capitalistes inglesos, possessors de fabriques,

estaran arruinats; i els llurs obrers, privats de treball, auran de fer lo qu'els inglesos han fet sempre en el moment de les crisis fortes: auran d'emigrar. En cambi, ¿no és capaç l'Austràlia d'aixecar fabriques de teixits, si no troba mercats estrangers per a les seves llanes? Ni els colons, ni els emigrants, ni els materials, ni el terrenó, els farà falta per aquesta obra.

L'Austràlia, està vist, fóra mestressa de la situació. No vui dir qu'això no li fes sofrir també una grand crisis; però la colonia en sortiria fortificada, d'aquesta crisis, mentres que la mare patria hi auria perdut la seva principal industria.

Donada l'autonomia administrativa que s'ha creat, el desenrotllament economic i social qu'ha alcançat, l'Austràlia no entrarà en una federació am l'Inglaterra sinó en el cas qu'interessos comuns verament reals en depenguin. La classe obrera està molt poderosament organisaada a Austràlia: hi ha fet triomfar una especie de socialisme municipal que la fa mestressa de grans treballs i de grans empreses. Els obrers, coaligats en les llurs *Trade Union*, s'oposaran sense cap reparo a contribuir per armaments més o menos illussoris, empresos i dirigits pels capitalistes. No voldran federar-se am l'Inglaterra sinó per a les necessitats de la classe obrera. En altres termes, sols una organisaació socialista serà capaç d'establir la federació. Però no és aquét absolutament el somni de l'*Imperial Federation League*, que té en compte l'interés d'una minoria: l'interés dels possessors inglesos.

Lo meteix succeiria an el Canadà amb un desenrotllament autonom encare més considerable qu'a l'Austràlia, i a l'Àfrica del Sud: aquelles colonies independents ens fornirien tots els exemples necessaris en la llur producció minera, d'una riquesa extrema; i en el llur comerç.

En quant a les colonies que, com les Indies i nombroses isles de l'Oceà Indic i del Pacífic, es troben sota la dependència directa i militar de l'Inglaterra, no serien encare destinades a entrar a la *Federació Imperial*. Farem remarcar, no obstant, que, mai que la mare patria es posés en el cas de venir a les mans am les seves colonies d'administració autonoma, les altres, que contenen elements incessantment disposats a revoltar-se, combllarien aviat l'anarquia de l'imperi britanic.

L'imperi d'Alemanya prova també la necessitat, per a les federacions, d'apoiar-se sobre interessos econòmics reals. Veient el despotisme unitari i centralisador de l'imperi alemany, ningú duptaria que la seva constitució és federativa; i, am tot, és així: la política ha realitzat aquesta bella anomalia.

Com qu'els interessos polítics són d'una natura tant subtil, la Prússia s'ha adjudicat 17 vots en el consell federal de l'Imperi, i la Baviera no en té més que 4. Els altres vots han estat repartits de manera que la Prússia pugui tenir sempre majoria. Si alguna vegada els prínceps reclamen, així com ho ha fet aquest any el rei de Wuttemberg a propòsit dels armaments, l'emperador té sempre el dret d'obligar-los «al compliment del llur dever». Els prínceps suporten així un estat de coses qu'ells mateixos han creat, i que no canviaran pas. Sols una federació satisfent les necessitats reals de les encontrades, i mantinguda pels llaços naturals de les necessitats materials, podrà estalviar a l'Alemanya conflictes inútils, garantint a les regions la major suma d'independència.

Aduc a l'Àustria, ont el moviment de les races és tant pronunciat, es pod apercibir molt bé el moviment econòmic caminant amb ell i empenyent-lo cap al socialisme. No és un simple atzar si els tcheques formen a Boèmia la població obrera, mentre qu'els possessors de l'indústria són alemanys: en això hi ha concordàncies necessàries que donen tota la seva intensitat a una agitació. Sé perfectament que, en canvi, els grans propietaris del país són tcheques; però aquells grans senyors, d'esperit i de desitjos conservadors, són, la major part, les més fermes columnes de l'imperi d'Àustria: es guardarien prou d'aliar-se amb el partit dels *Joves-Tcheques*.

No oblidem tampoc qu'en el sud del Leitha els eslaus d'Ungria tenen costums comunistes molt accentuades. «Llevat de là Rússia, l'Eslavia ungara, — diu E. Reclus, — és la regió del continent ont els pagesos han conservat millor les practiques del conreu en comú...» I E. de Laveyele ha insistit, en son ermós llibre sobre la propietat, sobre l'importància econòmica d'aquelles *Zadrugas*, o famílies associades per al treball i passant la vida en comú. El govern ungar, al contrari,

està imbuït del més pur dret romà; i no és aquesta una de les menors causes de l'odi que li consagren els croates, els eslaus i els serbis.

És molt natural que pel moment la qüestió ètnica domini entre els pobles eslaus de l'Àustria-Ungria. Unes races qu'el despotisme estranger ha mantingut tant de temps oprimides, no poden tornar-se a aixecar sense sentir deixondir-se en elles l'orgull nacional, sense manifestar una exaltació *chauvine* contre els llurs opressors. Conflictes sagnants i nombrosos esviceraments (aduc entre les diferents branques de la mateixa raça) vindran probablement. An aquells pobles els falta encare pujar tot un esglau del desenrotllament social abans de trobar-se veritablement a casa d'ells. Solament allavors seran empesos per les necessitats econòmiques comunes vers la Federació social, garantint les autonomies locals. Però sabut és qu'el nostre temps camina depressa per a recorre les etapes de l'humanitat!

A Itàlia i a la Península Ibèrica els omes que volen descentralisar l'Estat pertanyen (la major part al menos) (1) an-els partits més avançats. A Espanya i a Portugal, pocs republicans són oposats a la federació d'amdós països, i veiem ficats en el moviment federalista omes com el radical Pi i Margall, el filòsof i istoriador demòcrata Teofil Braga, el socialista Magalhaes Lima, etc. I això no va pas en contre del socialisme.

En fi, a França avem constatat qu'el moviment municipal socialista feia neixe per sí mateix la necessitat de la descentralisació. Veient-se, d'altra part, l'arbitrarietat de que cada die fa més ús el govern de la república burgesa devant de la classe obrera, es pod ben preguntar si el poble de ciutats tals com Marsella, Bordeus, Saint-Etienne, Lille, etc., no acabarà per revoltar-se d'una vegada contre el despotisme prefectoral i per formar, am les ciutats veïnes, federacions socialistes de municipalitats.

Aduc certs fets qu'han passat entre els felibres indiquen clarament qu'el moviment federalista hà de caminar endavant i anar cap

(1) Els carlistes prenen part a Espanya en l'agitació regionalista, sobre tot entre els bascos i els navarresos, així com certs conservadors reivindiquen també la federació; però el moviment federalista que s'extén per tota la Península és un moviment francament republicà.

al socialisme. Semblarà, pod-ser, qu'insistim massa en detalls; però el cas és qu'a França, ont la centralisació jacobina, sortida de les institucions monarquiques, ha entrat talment dins de les costums, ens apar que les manifestacions federalistes tenen un interès especial.

En 1877 un felibre socialista, M. Xavier de Ricard, i el seu amic M. Fourès, s'aviem consagrat a revifar en les poblacions meridionals els records de la creuada albigea i de les guerres de Simon de Montfort. Varen fundar una societat, *La Lausète*, de tendències molt federalistes, que va tenir una grand acció en el Llenguadoc. Però mentrestant, els felibres de la ribera esquerra del Rhône, dominats pel clericalisme, eren principalment uns reaccionaris; i quand se va establir a París una societat felibrenca, aquesta societat, en llog de revindicar les llibertats del *Midi*, es va contentar de dirigir manifestacions d'admiraçió mutual.

No obstant, el treball se va fer: en 1891 els felibres varen elegir un Capoulié (cap del Felibridge) del partit de M. de Ricard, M. Felix Gras, després de la mort del Capoulié clerical Roumanille. I algun temps després, en un banquet ofert an el nou Capoulié, MM. Amouretti i Maurras, d'esperit clerical, però preferint el llur país an el llur conservatisme, varen llegir la declaració-federalista de que més amunt avem parlat.

L'antig Felibridge es va trobar de prompte desorganitzat: nombrosos felibres van fer cap a la federació, mentres qu'els tímids es van limitar més i més an el llur paper literari. Actualment MM. Xavier de Ricard, Amouretti, Maurras i altres felibres, MM. Chabrier, Jourdanne, etc., tracten de fer una propaganda molt activa. Fan nombrosos adeptes, i volen fer seguir en el moviment les poblacions de la ribera esquerra del Rhône, així com M. Xavier de Ricard ho ha fet ja am les de la ribera dreta. Així, el moviment felibrenc federalista vindrà a ésser cada die més un moviment popular.

En el poble és, en efecte, ont la lluita contre el despotisme de la centralisació administrativa enfonsarà les seves arrels més poderoses. Així com la producció capitalista ha fet apareixe l'explotació de l'ome per l'ome, sacrificant les necessitats de la col·lectivitat

laboriosa i activa a l'avidesa d'un grapat d'individus, així també els caps d'Estat no han escoltat sinó el llur *capritxo* devant dels instints més naturals dels pobles. Les aspiracions de les races, les llurs tendències econòmiques, han sigut desviades, explotades, en profit dels interessos polítics dels governants. L'humanitat ha estat la joguina de personalitats i de classes privilegiades.

Però el socialisme fa sonar l'ora de la deslliurança! El ben-estar i les facilitats d'existència, que la producció intensiva i mecànica multiplica tots els dies, hân de cessar d'esse acaparats per una classe egoista, parasita, que per interessos financers arrisca de posar l'Europa a fog i a sang. El socialisme vol donar an els veritables productors els medis tant nombrosos de produir el ben-estar.

Els lligams de la societat apareixen allavors de la manera més natural: les produccions i els canvis generals creen els interessos comuns, l'administració dels quals incumbeix a la meteixa federació (essent aquesta tant extensa com possible i podent ésser una federació de federacions); després vénen les produccions i els canvis particulars a les regions determinant els interessos i l'administració dels agrupaments regionals; per ultim, els interessos del municipi formen la base de les autonomies municipals.

M. B. Malon, en la seva grand obra *Le Socialisme intégral*, ha insistit respecte dels nombrosos serveis públics que s'auien de deixar al municipi (1). ¿Com és que la burgesia qualifica d'autoritari an el socialisme, quand preconisa una descentralisació semblant?

Com més fixats i organitzats d'una manera precisa estiguin els interessos comuns, més disfrutaran les regions i els municipis de la llibertat i de l'independència llur.

Les manifestacions variades de les races i dels pobles podran més facilment produir-se com més puguin apoiar-se en una organització poderosa. Les regions posseiran les llurs autonomies en la federació; aquestes descansaran sobre municipis igualment mestresses de les d'ells. An els estats artificials d'avui die, mantinguts gracies a un *chauvinisme* curo-

(1) *Le Socialisme intégral*, volum II: *Des réformes possibles et de moyens pratiques*, pag. 353.

sament alimentat, a les nacionalitats factícies, fundades en les tiranies militars i les guerres polítiques, succeiran els agrupaments dels pobles seguint les llurs afinitats, les necessitats llurs, i fruïnt de la facultat de desenrotllar les llurs aptituds, econòmiques, intel·lectuals, morals (1). Així, el socialisme

portarà els seus últims cops an el despotisme: establerta sobre les necessitats de la vida social, la Federació, garantint les autonomies locals, es convertirà de mica en mica en la Federació internacional.

GEORGES GHISLER

UESPRADA

*Cap a la posta devalla el sol
plans i montanyes de roig pintant;
al niu fent via, l'aucell pren vol;
els llenyataires ja van plegant.*

*El die ha fugit;
s'acosta la nit.*

*Baixa la fosca poc a poquet,
vestint de negre fulles i flòs;
am la remada torna el baillet
cap a la pleta, cercant repòs.*

*El die ha fugit;
ja apunta la nit.*

*La lluna escampa boirosa llum
qu'el riu li torna, com un mirall;
alcen les herbes suau perfum;
l'òliva deixa l'amagatall.*

*El die ha fugit;
ja som a la nit.*

*Com fines puntes de diamant,
brillen els astres am vius fulgòs;
milers d'insectes van entonant
l'imne a la vida, l'imne amorós.*

*Pel cant infinit
no es fa mai de nit.*

E. GUANYABENS

ENRIC MORERA

DINS del moviment general qu'es realisa en la nostra terra per al reeixement de totes les arts, el de la musica, gracies a l'afició qu'aquí s'hi té, és el qu'ha produït més ebul·lició i el que més ha apassionat. No obstant, la musica és l'art que modernament, entre nosaltros, ha tardat més a donar resultats bons i originals.

Dugues coses han contribuït an aquêt retard: la primera, qu'aquí la direcció del gust musi-

cal s'ha fet, fins are, directament desde l'estranger; la segona, que de l'estranger hem sentit regularment no més que lo pitjor, lo més corrent i vulgar. La musica de tots els grands mestres que verament han quedat, i sobre tot la dels alemanys, no s'ha pogut començar a sentir fins molt posteriorment, i encare gracies an els esforços dels wagneristes, que per puguer comprendre a Wagner han vulgut abans coneixe els seus predecessors.

No és estrany, doncs, qu'els pocs mestres qu'aquí feien musica propria no tinguessin cap exit, ni menos qu'arribessin a produir res de nou o de bo, és a dir, res que no sortís

(1) Vegi's l'article d'en Novicow *El lliure agrupament dels pobles*, n.º 4 de L'AVENÇ d'aquest any. — (N. de la R.).

d'una mesquina i pobre imitació, generalment de lo pitjor qu'es feia a l'estranger.

El primer qu'aquí ha pretès fer musica original am caracter propi i qu'ha caminat dret an alguna direcció determinada, és en Pedrell. Ell és el qui, avent tingut proporció de recorre l'estranger i d'estudiar am bons mestres, es va trobar en millors condicions que cap altre per a treballar bé. Ademés, ell, darrerament, ha sigut el mestre de quasi tots els joves qu'avui es dediquen a compondre musica aquí a Barcelona. Desgraciadament per tota la nostra musica i per tot aquèl jovent, en Pedrell, qu'ha produït, per cert, ben poca cosa d'original que valgui, s'ha ficat a teoritzar sobre totes les qüestions d'art musical, falsificant-les totes, equivocant sempre el camí per ont s'avia de marxar; i, no posseint, en general, ni el nostre public ni els nostros joves musics, una instrucció prou solida per a comprendre lo errat i lo vuid de les teories del mestre, aquèl els ha continuat embaucant o els ha deixat inútils per refer-se, tirant-los cada die més en l'abim d'errors del qual després difícilment n'han de sortir.

En Pedrell s'ha trobat am les tres corrents de la musica moderna: l'una, la popular, nascuda del desitj de refer la musica amb elements nous, verges i sans; l'altra, la romantica o wagneriana; i, per ultim, la mistica i cristiana. De totes tres corrents ha parlat en Pedrell, i de totes tres n'ha equivocat el sentit. I és qu'an en Pedrell lo primer que li falta és ser un veritable artista i un veritable music. Per la comprensió de la musica popular li sobra ciencia menuda d'arqueoleg, al mateix temps que massa *parti pris* d'espanyolisme. Ja varies vegades en L'AVENÇ s'ha fet veure la poca consistencia de les teories que sobre musica popular propagava en Pedrell: no ha comprès ni la manera general com la musica del poble ha d'intervenir en la grand musica, ni el caracter qu'en cada nació o raça té o ha de tenir la musica popular.

En quant a la tendencia wagneriana, qu'en podriam dir romantica, per a comprendre-la i per a ensenyar-la li han faltat an en Pedrell solids coneixements musicals a la moderna. La grand complicació de contrapunt i de modulació que Wagner ha portat a la musica per a donar-li l'immensa força de sensació qu'es necessitava per a fer sentir i comprendre

aquells drames supra-ideals, simbolics, legendaris i extra-umans, exigeix, an els que volen estudiar i assimilar-se la musica d'aquell grand reformador, solids coneixements de composició i facilitat i imaginació musical.

Però lo que menos clar ha explicat el mestre Pedrell és la resurrecció qu'avui die es fa dels musics místico-religiosos dels sigles de la renaixença, desde el XVI fins an el XVIII. L'excés de complicació, el recarregament de detalls, l'embrollament de vegades poc sintetico, i l'abús dels medis d'expressió de la musica d'aquèl sigle, han aixecat una reacció a favor de la simplicitat en els procediments d'obtenir l'expressió dramatica en la musica. An aquèl desitj d'anar dret a una més grand senzilleça sintetica, s'hi ha afegit el reeixecament de l'esperit mistic i cristià i les ganes de depurar la musica religiosa de tot sentiment sensual, profà, extra-umà i extra-natural. ¿Qui més qu'els primitius musics del sigle XVI i els cants liturgics de l'Edat Mitja podien reunir aquestes dugues condicions?

En la pintura s'ha experimentat el mateix fenomen amb els moderns pintors pre-rafaelites. El moviment dels pintors moderns vers la pintura de retaules de l'Edat Mitjana, respon a iguals causes qu'el de la musica.

En Pedrell, doncs, qu'en l'idea de resuscitar aquells antics musics no més ha fet que seguir el camí qu'a París ha traçat en Bordes, i abans d'ell el seu mestre Cesar Frank, ens va presentar a Victoria i Palestrina am la petita aspiració de fer patriotisme espanyol, demostrant qu'el primer era superior an el segon i dient que per fer musica nacional s'avien de seguir les petjades d'aquell, sent així que l'art dels grands cristians de l'Edat Mitja i de la Renaixença era més religiosa, umanitaria i, per lo tant, universal, que no patriotica i nacional.

Aquesta tendencia religiosa és l'ultima de les evolucions dels ideals d'en Pedrell, essent tal vegada resultat de veure el poc exit qu'han tingut les seves obres de caracter popular.

Mentrestant, una pila de deixebles d'en Pedrell, entusiasmats amb el reeixecament de l'esperit nacional català, s'han entregat am fervor a l'estudi i al cultiu de la cançó popular de la nostra terra. Però, poc compenetrats, gracies a les infimes ensenyances del mestre, am l'esperit de la musica moderna,

i al mateix temps encongiats dintre del nostre pobre medi artístic, s'han quedat aturats, concretant-se tot lo més a una petita imitació de Bizet, de Grieg, quant no és de Massenet, de Saint-Saëns o de Gounod. En el fons, tots ells continuen disciplinats pel llur mestre Pedrell, qui no podia permetre qu' aquí ningú realísés am més perfecció i am més sentiment artístic lo qu' ell am les seves teories s'avia proposat i no avia portat, a la fi, a cap.

Però, en mitj de tot això, un dels seus deixebles va, podria dir, escapar-se de la gavia, i amb els seus sols esforços desertar del batalló en qu' estava allistat: va fugir vers a unes altres terres d'ideals més grossos i d'esperit més innovador.

Bruselles, un dels primers baluards de l'art modern i revolucionari, va esser el punt ont el jove fugitiu va fixar la seva residència. Dotat d'un veritable talent de music, amb un doll d'inspiració i de facilitat, amb un esperit prou obert per a comprendre l'enderrement del medi ont fins allavors avia viscut i l'amplitud d'aspiracions del nou ont anava a viure a les-ores, es va fondre am l'art modernista que dominava en aquell últim medi. A Bruselles va posar-se en contacte am alguns dels reformadors d'allí, entre altres amb en Gilson; va sentir molt de Wagner, compenetrant-se amb el sistema d'aquét grand revolucionari; i, per fi, va pugué conèixe musica dels joves de tots els països, russos, francesos, belgues, etc.

Un die, fa poc més d'un any, varem veure apareixe un jove d'un aspecte estranger, del Nord: una cara llarga, amb un cap ample, elevat, rodejat d'un ericà cabell rossenc; el nas

llarg, recte i atrevit; els llavis grossos i sensuais; d'estatura alta, de complexió ferma; tot plegat denotava un caracter energic, simpatic, intelligent, d'aquells que s'imposen i captiven a primera vista.

En Morera va caure entre els nostros aficionats i musics com una bomba. Efectivament, un jove compositor que *reventava* poc o molt a Mozart, a Gluck, a Schumann; que tole-

rava sols a Beethoven; que posava per sobre de tots aquets a Bach; qu'admirava fòra de tota ponderació un neurotic com Chopin; que tenia per sol Déu a Wagner; i que quasi preferia els moderns, Gilson, Vincent d'Indi, Chabrier, Boradine, an els classics; n'hi avia, la veritat, lo suficient per a deixar indignats i cridar «profanació» a tots els nostros aficionats i musics. ¿Com era possible que en la nostra terra, d'opinions fetes, d'entusiasmes de *comande*, d'aficionats de capital de provincia i de musics respectuosos pels noms consagrats, es puguessin sentir impassiblement tantes insolències contre la tradició? Tot seguit van començar a corre llegendes sobre el nou music que, se-

gons deien, omplia les composicions de notes a cabacos. Els uns el posaven als nuvols; els altres, als peus dels cavalls. Com és natural, l'enveja va començar a corre, fins qu'a l'últim un die, en una de les sessions de l'Associació Musical, en Morera es va donar a conèixe al public per primera vegada am la *Dança dels Gnomos*, qu'ell mateix va dirigir. Tot es lligava en aquella audició: l'aspecte energic i decidit d'en Morera, i la musica vigorosa, plena d'innovacions i d'atrevideses, brillant, estranya i fantástica a la vegada, de l'esplen-

ENRIC MORERA

dida composició del jove music. Una instrumentació nova, potent, atapada i sense divagacions, completava l'aspecte original i característic de la *Dança dels Gnoms*. Desde llavors facilment avem puguem conèixer la música del jove mestre.

Més endavant la *Societat Catalana de Concerts* va executar l'*Introducció a L'Atlantida*, composició que per ella sola forma un poema simfonic complert. El temperament artístic d'en Morera s'avenia admirablement amb la grandiositat poemàtica a lo Victor Hugo de l'obra d'en Verdàgner. Al començament, el combat gegantí i epic de les dugues naus veneciana i genovesa, el xoc i l'enfonzament orrorós dels vaixells en mitj del soroll esfereïdor del combat, els crids de plany del noi que busca una salvació, perdut sol entre les ones, tot està descrit admirablement i sense divagar. Però si la primera part dramàtica és ermosa, pod-ser és més perfecta després, a mesura que pinta quand van calmant-se les ones i quand, com una visió, se sent el cant de l'anacoreta i els corals. Les ones acaben per breçar a Colon, qu'els dona les gracies, per aver-lo salvat, amb una cançó qu'elles mateixes acompanyen amb la llur remor. Immediatament apareix l'anacoreta, qu'el condueix a una ermita, ont pregunten tots dos, i comencen els ermosos corals, que van creixent poc a poc i s'aixamplen fins al final, qu'és grandios, concebut d'una manera solemne i sobria, sense ser efectista, instrumentat amb una simplicitat de medis qu'encara li acaben de completar el seu aspecte religiós.

La construcció solida d'aquesta obra es va imposar a tot el public, el qui, per més previngut qu'anés i per estranya i atrevida que la trobés, es va quedar sorprès devant de la serietat que demostrava l'autor d'una obra tant atapada.

Al cap de pocs dies després de l'estreno de l'*Introducció a L'Atlantida*, i en una altra sessió de l'*Associació Musical*, va dirigir el mateix Morera una nova obra simfónica de caracter popular, feta sobre dos motius catalans, la *Cançó del Mariner* i la del *Comte Arnau*. Comença amb una alegre festa popular sobre el primer motiu d'aquells dos. Al cap de poca estona, en mitj del ball, se sent el brugit d'unes disputes, que van creixent fins a convertir-se en una baralla acalorada, sonant

com una cridoria furiosa i uns xiscles estridents, desentonats i terribles, que semblen els clamors d'una batalla. Allavors avança el rector del poble per a calmar-los. Sobre el motiu del *Comte Arnau* comença una amonestació majestuosa, plena i tranquil·la, desenrotllada amb una amplitud i senzillesa qu'els va imposant poc a poc, fent callar els ultims bramuls de la lluita i dominant-ho tot amb la seva placidesa calmosa. Després tornen a sentir-se els aires de la festa, qu'a l'últim esclata amb la mateixa alegria qu'al principi.

Am l'audició d'aquestes obres es va presentar ja claríssim el temperament del jove music. En en Morera, com en tot jove artista qu'està desenrotllant la seva personalitat, s'hi han de distingir dugues coses: l'educació qu'ha rebut, o sigui l'escola en que s'ha format, i el modo propi de ser qu'en les seves obres va transparentant. A Brusselles va ser ont ell va estudiar i va entregar-se amb tota l'ànima an els nous procediments musicals qu'en aquelles terres ja predominen del tot. Allí en Morera va convertir-se en un wagnerista convençut. En aquella ciutat de temperament mitj-germanic, Wagner va imposar-se sense gaires contradiccions; i els musics d'allí que l'han seguit, la majoria d'ells flamencs, no han tingut que forçar molt la llur personalitat per assimilar-s'el, no sols com a music, sinó també en els seus ideals filosofics i literaris.

En Morera, qu'arribava a Belgica procedent d'una terra llunyana i d'una raça diferent, am lo que més es va compenetrar i lo que més se li va imposar de Wagner és la seva força dramàtica, els seus medis extraordinaris d'expressió, i la seva potencia d'emocionar i remoure a lo més fondo i intim els nostros sentiments i la nostra voluntat. Però en Morera no és un supra-idealista, com en Wagner i la majoria dels seus deixebles del Nord, sinó un realista que li agraden les lluites terribles i reals de la passió umana. Els drames pels qu'ell se sent més profundament atret no són pas els simbòlics i abstractes, qu'estan fora de l'humanitat palpitant i viventa. Véus-aquí el punt qu'el seu temperament propi el separa del tot del seu mestre, i del qui, per més que n'agi estudiant i imitant els procediments de desenrotllar la melodia i els acords i les armonisacions sensacionals, l'ha allunyat completament. Aquesta manera de sentir d'en Morera l'ha

fet, al contrari, acostar an els musics com Chopin, de sentiments exagerats, quasi malaltijos a copia d'esser expressius, o bé a molts dels musics moderns que busquen donar a la musica la flexibilitat i la potencia per a exprimir tot el cruel i fatal drama umà.

En la *Vetllada Modernista* de Sitges s'ens va presentar com a compositor de musica *di camera*, o sigui com a music pur que busca la sola impressió qu'aquest art produeix pels seus exclusius medis i sense l'ajuda de cap drama concret. D'aquesta nova prova, per més que s'hi presentava completament revolucionari i exageradament atrevit, també en va sortir victoriós. I aquí va presentar-se un problema, qu'ha mogut bastanta discussió, sobre la musica *di camera* moderna. Alguns han expressat el temor de que l'introducció de tots els medis d'expressió dramàtica i de tota la polifonia podria dintre del *quartetto* i del *quintetto*, podria treure'ls del caracter intim qu'els avien donat els classics, deixant-los desequilibrats en el llur conjunt. Creg qu'en aquesta qüestió tenen la raó els moderns, perquè l'intimitat o la limitació de medis materials d'expressió no pod disminuir de cap de les maneres la llur intensitat. Beethoven, a les seves sonates per piano hi va donar una intensitat de força dramàtica a que ningú abans d'ell avia arribat, i que no més és comparable a la qu'ell mateix avia portat a les seves simfonies. Precisament en Beethoven, en els seus ultims quartetos, va iniciar la revolució dels que després han seguit, Schumann, Weber, Mendelssohn, etc., i que, per ultim, han realitzat els moderns amb tota la perfecció. És veritat que la costum de la grand orquestració pod fer trobar encongit i, per lo tant, desigual a un compositor davant dels reduïts instruments de musica dels quartetos; però, en cambi, quand aquèl es veu en la necessitat de produir les emocions complexes del sentiment i de l'anima moderna amb aquells pocs instruments, es troba en el cas de treure'n, rebuscant i refinant fins a l'ultim extrem, tots els efectes imaginables. Aixís, veiem qu'un quarteto antig, al costat d'un modern, fóra del pensament melodic nèt, més o menys ben concebut, que pugui tenir, resulta pobre, monoton i pesat. Si exceptuem algunes obres d'aquèl genero de Mozart i Beethoven, les demés es fan insopor-

tables a copia de repetir sempre les mateixes formules de construcció.

És natural, doncs, que quand un music modern ha de fer una composició amb el quarteto, tinga necessitat de compenetrar-se ben bé dels exclusius medis de que pod disposar i de la necessitat de treure d'ells sols tots els efectes. Quand el music posseeix aquesta practica, el mateix grand efecte dramàtic podrà produir amb el quarteto qu'amb el piano i qu'am tota l'orquestra, aixís com amb aquesta podrà donar la mateixa delicadesa i intimitat qu'am les dugues anteriors formes musicals, tot am la condició de qu'el music crei abans que res l'idea o el sentiment que vulgui exprimir. Precisament en els dos fragments qu'en la festa de Sitges ens va fer coneixe per primera vegada en Morera, l'andante per piano i violí i el quarteto, per més que dintre de cada un d'ells s'hi sentís palpitant i s'hi veiés descrit am molta complicació instrumental un drama més o menys indeterminat, no perdien, perxò, res de la seva ponderació i del seu efecte total. I, no obstant, el quarteto és d'una forma tant atrevida i d'unes entonacions tant exagerades, que porten l'expressió a un limit quasi irrealisable per cap classe de musica. Difícil fóra en aquèl concepte trobar gaires obres modernes que fossin tant atrevides.

En dugues altres obres que li hem sentit en el piano, ha mostrat en Morera desenrotllada ja la seva personalitat. L'una és l'*Indibil i Mandoni*, d'un caracter guerrer i dramàtic, plena de grands descripcions de batalles i de sonoritats beliques. El caracter dels dos pobles, pensat, majestuós i pagà el romà, brusc, selvatge i fanàtic l'ilergeta, estan perfectament contraposats. L'obra acaba am la tràgica mort de Mandoni, en mitj de l'estupor del poble, confós d'aver-lo entregat, i dels crids d'odi, de venjança i de desesperació de la seva dona, que mostra el cap de Mandoni, l'ultim eroe de l'independència contre Roma. L'altra obra és *Traidoria*, un idili, poema basat en un petit drama rustig entre un rabadà i una pastoreta. És el drama etern del mascle subjugant am la seva brutalitat bestial a la femella, que s'entrega vençuda i enamorada, somiant amb un idili d'amor, i que, quand el mascle ha realitzat el seu desitj, abandona alegre i satisfet.

El temperament dramàtic d'en Morera el fa

més a propòsit pel teatre que per la simfonia. Però com an aquí la revolució del teatre literari encara no s'ha portat a cap, sempre tindrà d'eure-se-les amb obres incompletes i desiguals, en les qu'els sentiments estan massa embolicats i mal definits, sense cap ideal simbolic general qu'els dongui una mica d'unitat. El drama realista exigeix, al revés, un esperit analític, una cruesa de descripció i una valentia cruel d'investigació a la qual encara no estan acostumats els nostros dramaturgs.

Desgraciadament, totes les idees noves les agafem sempre de la manera més mansa possible. Això ens manté tant atrassats; això conserva an els nostros artistes dins d'una atmosfera d'art tant minça, que fa que no avancin ni s'atreveixin gens. Si el meteix Morera, en comptes d'agafar l'estil més nou i, per lo tant, més perfecte i més complert, agués pres un terme mitj i agués començat a contemporisar, auria acabat per obtenir l'aplaudiment de tots els mestres i de tots el critics. Lo meteix passa amb els pintors com en Rossinyol i en Casas: fa una pila d'anys qu'exposen els llurs quadros, pintats amb uns procediments ja indiscutibles, i aquí encara ens entretenim fent-hi bromes de tant mal gust com imbecils i besties. A nosaltros els critics, mentres ens limitem a encensar noms consagrats, tots els nostros aficionats ens aplaudeixen; però ai del die qu'els demostrem que hi hà alguna cosa més d'art de lo qu'ells, distrets amb els llurs negocis, s'han arribat a ficar al cap!

La nostra gent admet fins a un cert grau d'avancament, adquirint de seguida un orgull insoportable: l'orgull de l'ignorant que no ha comprès la fragilitat de totes les modes i de totes les escoles i l'evolució continua de l'art. Aquest orgull li fa creure qu'ha arribat al *summum* de la comprensió artística, no entenen que no més veu l'art desde un punt de vista exclusiu que li hà de quitar per sempre la comprensió i el goig de tota altra obra que per a ser saborejada vol nous punts de vista. Nosaltros, que, sapiguent això, volem situar-nos en un punt prou alt per a admirar i analisar totes les obres d'art fóra dels *partis pris* de les escoles i dels sistemes més o menos duraders, passem per uns lleugers que tant aviat ens agrada això com allò, no més pel gust de dir noms nous, qu'an els nostros aficionats, mirant cada un pel seu foradet, hân de semblar ridículs i sense importància.

El ser en Morera un artista que no transigeix ni contemporisa amb el public, ens l'ha fet apreciar més que tot. Si tots els literats i artistes que cada un en la seva esfera compleix fins a l'extrem la seva missió podien fondre's i fer un nucleum, pod-ser rompiam l'encongiement en qu'aquí es troba l'art. Si no logrem qu'els artistes manin i condueixin l'art; si el menestral continua imperant, no hi hà que comptar de cap de les maneres ambe qu'aquí mai es puga fer res de bo.

A. CORTADA

MOVIMENT POETIC CONTEMPORANI

Avui publiquem una remarcable poesia de Gustave Kahn, un dels poetes joves qu'amb esclat figuren en la renaixença de la lirica francesa. Kahn «practica essencialment un art simbolic d'aspiracions sintetiques», segons diu Charles Morice, el critic *codificador* del moviment poetic post-verlainenc. L'autor de *Les palais nomades* i de *Chants d'Automne* no es distingeix per la claretat. Molt al contrari, la seva musa s'enfila per les vagues i nebuloses regions de l'incoherencia, aont cultiva el contrast com a medi de sensacionar esteticament,

aprofitant-se d'una grand varietat de formes capritxoses en la metrica, rompent l'imposició tradicional del vers fixo i de la rima, i subjectant-se a la llibertat soberana del ritme. Per excepció, en *Cleopatre* es transparenta bé el pensament del poeta. La poesia és notable per dugues coses: primerament pel modo nou de tractar els amors d'Antoni i Cleopatra; en segon llog, per ser una excellent mostra de l'atreuiment de Kahn al no obeir a la metrica antiga, permetent-se la llibertat d'elaborar els versos segons neixen al rebre l'alè musical-

ment diví de l'ajuntament entre l'idea bella i la paraula bella. D'aquí, aquesta barreja de prosa i vers en els poemes de Kahn, segons ho exigeix la cadència del pensament escrit. S'ha de rebre amb prevenció aquesta reforma, que tant atrau als alguns poetes joves francesos, perquè, aplicada a un idioma que no tinga la cadència del francès, pot ser emplejada per tapar la sequedat d'inspiració i l'absència de sentit musical en l'expressió de les idees.

Si comparem les mostres que coneixem dels poetes joves moderns, com Viélé-Griffin, Verhaeren, Kahn, Maeterlinck, Martin Regnier i altres, amb l'ideal llunyà que cada un d'ells

porta de lo que té de ser la poesia lírica moderna, podem dir que, per ara, tots ells són uns principiants. De tots modos, és interessant l'estudiar els diferents caps-de-brot del moviment dirigit per Verlaine i en Mallarmé. En mitjà d'aquell camp assoliat pel fog de l'anyorança de l'ideal i erm en alguns llocs per l'aixugament que porta el desencant, la desillusió, apareixen de tant en tant algunes flors de poesia que viuen i se sostenen malgrat els cops de vent de la Veritat mustigadora, alegrant-nos per la llur indubtable bellesa, les llurs formes modernistes i els llurs ideals revolucionaris.

CLÉOPATRE

*Je veux rêver ce rêve aussi : sur la rivière
Sous les hauts vols des hérons étonnés
La barque glisse
Et seule, sans esclaves, seule abandonnée
Tandis que le lointain murmure d'un chant d'église
Elle vient seule, se donner.*

*Et se sont tus les fraxas charmés
L'heure est de soir, près de la nuit
La barque glisse
Et Cléopatre arrive à la rive, son pied glisse,
Et l'amant apeuré la soutient et l'embrasse.*

*Qu'importe alors Actium, la mort et les remords
Et la cuirasse trop tôt débouclée,
C'est dans ses noirs cheveux bouclés
Qu'est la force, et comme Antée
Antoine se réveille, fort d'avoir mieux rêvé.*

RECORT, PER GABRIEL TURELL

CRONICA INEDITA DEL SIGLE XV

(Continuació)*

LOS sicilians foren contents, e partí per Catalunya, hon lo reberen per rey e senyor, e axí matex en Aragó. E pres per muller la filla del rey de Castella. Ab ficció de matrimoni lo volia metre en poder del rey Karles de Nàpols, e devia'l pendre en la vila del Ogrònyo. Sabuda la malesa, lo rey en Jaume desféu lo matrimoni, e mès-se a guerrejar ab lo dit rey de Castella. Lo Papa tractà pau entre ells e que prenguéssin la filla del rey de Nàpols per muller, la qual havia nom Blanca, e lo rey en Jaume donas una germana al rey Robert de Nàpols, fill del rey Karles. E axí lo rey en Jaume complí los matrimonis e promès tornar Sicilia al rey Karles. E lo Papa féu-lo ganfanoner e almirall de la Sglesia. Per ma fe, gentilment lo satisfeyá, segons qual era. Axí matex donà-li les illes de Sardenya e Corçega, que les reconquistas, volent metre en execució la oferta que fet havia de Sicilia. Quant los sicilians ho saberen, dexaren-lo per qui era e prengueren lo germà per senyor, don Federic. Quant hagué fet la promesa, anà en Roma molt bé acompanyat. La maravella era que a tan gran simpleza, los de son consell e encara les terres lo acompanyassen de consentir a tal maneig. E partí per mar ab xxxx galeres e L entre naus e altres fustes, e veu-se ab lo Papa: apuntaren los fets de la possessió de Sicilia. E ell ab la armada féu la via de la illa de Sicilia per metre en possessió al rey Karles. E dien que lo rey no havia intenció de attendre les coses encara que les prometés. Vista la manera, no'n podia bé exir, que lo prometre li era gran vergonya. Los sicilians saberen que venia lo dit rey: ferén-li exir son frare a l'encontre ab Lx galeres. Verén-se davant Capo d'Orlando, e aquí hagueren gran batalla, ahon los sicilians perderen xv galeres e foren vençuts, e don Federic tornà-s'en en Messina. Aquest lo haguera bé pagat si l'hagués vençut: en loc

de dar ell Sicilia, li hauria levat tots los regnes. E lo rey en Jaume fon acullit a Palerm e tramès per son frare a Messina que vengués, crec yo ab tals paraules, que aquell fía. Quant foren los dos, lo rey en Jaume lo féu rey de Sicilia a tracte dels barons de Catalunya, fent-lo desistir de la promesa, axí com era rahó. Açí mostraren los catalans la saviesa; mas fóra stada major rahó la haguessen coneguda en lo principi, e no's foren seguides tantes coses.

82

Stant lo rey en Jaume e rey Federic en Sicilia ab gran stol, lo emperador Constantí, congocat del Gran Turc e no podent-se deffendre d'ell, e sabent la gran armada qu'es trobava en Sicilia del rey de Aragó, tramès-lo pregar li consentís part de la sua gent per deffendre son imperi dels turchs infels, que ell los daria sou e moltes endreçes. Lo rey, valerós e de molta virtut, ab plaer e voluntat de la sua gent d'armes, tramès la major part de son stol a l'emperador. Era capità hu de la casa d'Entença e frare Roger, ab molta gentilesa ab ells ensemps juncts en Constantinoble. Lo emperador los rebé ab molta honor, fent-los donatius e gracies, venint a l'experiment de les batalles contra los turchs, qui tenien lo imperi stret. Hagueren de grans victories e tornaren atras los enemichs molta terra. Vist açò, lo Emperador, del gran beniffici e honra que los catalans li feyen, féu Magaduff aquell d'Entença, qui és dignitat après sa persona en lo Imperi. Axi matex féu gran senyor frare Roger e donà donatius a tots los altres; e mès donà muller al d'Entença per assegurar-lo en son Imperi, mostrant-li amor e voluntat, stant tota la gent d'armes contra los turchs e tots jorns aconseguint victories contra ells. Lo emperador tenia hun fill; e dubtant que los catalans, qui tant animosament se mostraven en los fets de les armes, no li poguessen fer

* Vegin-se els numeros 3, 6, 7, 8, 9, 11-12, 13-14, 15-16 i 18.

alguna burla, lo que no devia dubtar, se meté por d'ells; e per satisfacció e guardó del bé rebut, tramès per lo d'Entença, qui era Magaduff, que vengués a parlar ab ell en la ciutat d'en Pera. Lo qual anà decontinent, e, arribat que fon, lo féu matar. Sabent açò la gent de armes qu'es trobava en la frontera, per servici seu feren embaxadors al Emperador, fent-li entendre la malvestat e la crueltat de son fill. No content, lo fill, de la mort del capità, encara féu matar los embaxadors e posar los quarters per les carniceries. ¿Qui pot de aquest venjança pendre, vista tanta ingratitut que de tant bé fet, mort cruel los ha dada? Leven-se les armes dels catalans, qui de la sanc de aquest se farten, donant ell e sa terra a cruels penes sostenir. Los quals se ligaren ab los turchs, que tenien retuts y vençuts, contra lo Emperador, lo qual primer servien. Feta la liga, posaren lo siti sobre la ciutat d'en Pera, en la qual lo fill de l'Emperador se trobava, e ab combats e batalles la entraren e donaren a cruel mort lo fill de l'emperador e sa gent per venjança de la mort de lurs principals. Veent lo emperador la gran furia de aquest exercit, los tramès a pregar que no'ls plagués fer més dan del que fet havien, pus lo fill qui les crueltats havia principiades era mort, e'ls donaria tot lo sou qu'els era degut, ab lo qual s'en porien tornar. E la gent d'armes fon contenta. E, despedint-se d'ell ab lurs exercits, lo duc de Atthenes, qui stava axí matex soberguejat del Turc, féu-los partir per hun temps lo volguesen socorrer, sabent lur ardiment e animo valerós, pus los era en camí de lur tornada. Content lo stol dels catalans, e rebut lo sou, feren tal servici al Duc, que dins poc temps li cobraren tot lo ducat, lo qual tenia perdut e era en poder dels turchs. Stant en les victories, lo Duc pensà fer semblant malesa qual havia fet lo fill de l'Emperador de matar los catalans, pus se trobava ab la terra cobrada. Déu omnipotent, qui no dexe los virtuosos perir, los donà sentiment de la gran execució que d'ells se devia fer, e tots ab lurs armes, ab batalla parada, se meteren en camp contra lo Duc e tot son exercit. De que los catalans restaren vençedors, e mataren lo Duc e la major part de sa gent, e prèngueren tot lo ducat de Atthenes e de Neopatria, de que Negrepont era una provincia de aquelles, e encara les armes del rey de Aragó stan en los portals de

les muralles. E trameteren al rey Federic, informant-lo de totes les coses seguides; lo qual arribà en Atthenes e pres la possessió, e durà hun temps. Aprés s'en tornà ab son exercit e dexà les terres provehides, les quals se tengueren gran temps. Aprés, per les disencions que entre los sicilians e catalans se seguiren, lo emperador Constant les cobrà, restant lo titol a la casa de Aragó.

83

Aprés lo rey en Jaume s'en tornà en Catalunya. Portà-s'en la reyna sa mare, e tota la terra li féu gran festa en la sua tornada. Aprés poch dies, la reyna sa mare morí, e fon soterrada al monastir de frares menors de Barcelona. Aprés de açò, tornà al rey de Mallorca, son honcle, totes ses terres, e visqué ab gran amor ab los parents e vassalls. Hagué de sa muller tres fills: Pere, Berenguer, n'Amfós. Entre aquestos fills se seguiren transportacions de comtats e heretatges, les quals coses dexe per larguesa. Los dos renunciaren la primogenitura sobre n'Amfós, que emprès la conquesta de Sardenya, e tota la terra trobà gran plaer com aquell devia esser rey. Crec yo los altres valien poc e eren poc volguts. Aquest rey en Jaume pres per muller una filla d'en Pere de Muncada, la qual havia nom Elisen. Aprés poc temps morí en Barcelona en l'any MCCCxxvii. Fon soterrat a Sanctes Creus ab son pare. Aprés mort del rey, la reyna renuncià al món e féu lo monastir de Pedralbes, e aquí stigué mentre visqué. Honradament e virtuosa morí en dit monastir en l'any MCCCxxx.

84

Regnà n'Amfós, fill del rey en Jaume, lo qual fon molt accepte a la terra per la bona voluntat que mostrà, stant en la joventut, de voler passar en la conquesta de Sardenya; e per sos jermans li fon renunciada la primogenitura, axí com és stat reçitat; e la terra li féu armada de molts barons, nobles e cavallers e ciutadans de Barcelona e altres gents de Cathalunya, de cavall e de peu, ab moltes galeres, naus e fustès per passar en lo dit regne de Sardenya. Eren les dites gents d'armes en nombre de mil de cavall e vuit milia de

peu, e los navilis, entre naus e galeres e altres, CL, en que havia Lx galeres entre groçes e sotils. E ab aquest stol, stant infant, passà en la illa de Sardenya. Apuntà devant lo castell vermell que huy se appella Caller, lo qual castell se tenia per los pisans. Aquí lo rey n'Amfós se atendà ab tota sa gent en una vila que poblà e mès-li nom Bonayre; e aquí tingué assitiat lo castell tres anys, fins qu'es reté e's donà a ell; e durant lo siti hagué grans batalles e scaramuços ab los sarts e pisans; emperò tostemps fou lo dit rey vençedor.

85

E més guanyà tota la illa, e encara la illa de Corçega. Aprés de les victories, aplegà totes ses gents, e ab gran liberalitat e magnimitat, usant de magnificència, repartí totes les terres de les illes ab sos servidors, donant a cada hù segons la stima e merexer qu'es trobava; e huy tots aquells heretatges o la més part resten de aquella conquesta als barons o senyors qui'ls posseexen.

86

Stant sobre les conquestes lo dit n'Amfós, la muller parí un fill, e lo rey son pare veyà que la muller seria infantera, tramès a l'infant n'Amfós en Sardenya, e star ab ell féu-se prenyada e parí hun fill, lo qual hagué nom Jaume. Haver hagudes totes les terres e la victoria ab compliment, ordenà de tornar en Catalunya e comanà les terres e regiment per guardar aquelles. Totes aquestes coses féu stant primogenit. Aprés partí ab tot son stol. Arribà en Barcelona, en la qual son pare lo rey en Jaume lo sperava ab gran desig. L'infant isqué ab los abits de Sardenya per una cosa nova.

87

Com fon devant lo rey son pare per fer-li reverencia, lo rey no li digué res ne li donà la mà a besar, de que tots los barons, nobles e cavallers e altres gents foren molt maravellats

de l'aculliment qu'el rey li havia fet. Aprés lo infant se n'anà a posar al palau petit; e aprés menjar, lo infant se vestí a la catalana, axí com se usava en la cort del rey son pare, e vengué a visitar lo rey. Com lo rey vee venir son fill, no sperà vengués a ell, mas isqué a rebre'l al cap de la scala e pres-lo e besà'l e abraçà'l ab gran amor e posà'l en la cambra.

88

Stant en presència de tots, la Reyna, madras-tre de l'infant, la que era de la casa de Muncada, discreta dòna, demanà al rey: «—Per què de matí, com lo infant vengué a vostra senyoria, no li féu bon aculliment e ara lo haveu fet tal?» Lo rey respòs: «—Si de matí fos vengut vestit ab les robes del vençedor, sens falla yo li haurie fet lo honor que ara li he fet; mas com vengué ab les robes dels vençuts, ell merexia ço que li fiu.» Totes aquestes coses són bé serimonies reals e de molta saviesa per a rey e capitans que stan sobre conquestes, e tots los oynts hagueren la cosa per bé dita.

89

Seguí's poc aprés que lo rey morí, e los regnes juraren per rey lo primogenit, lo qual se n'anà a coronar a Çaragoça; e la reyna, ans qu'es coronas, morí. Aprés que fon coronat, pres altra muller, germana del rey don Pedro de Castella. Hagué dos fills e una filla de la dita muller. La filla fon muller del rey de Mallorques. Havent dat compliment a la coronació e matrimoni, tornà en Catalunya e tengué Corts als catalans a Montblanc e féu algunes constitucions bones al Principat. Aprés se enmalaltí e ordenà de sos regnes e terres. Restà rey de Aragó e comte de Barçelona, Pere; Jaume segon, lo comtat de Urgell; a l'infant en Ferrando, lo marquesat de Tortosa; a l'infant en Joan, senyor de Balaguer. E finí sos dies en la ciutat de Barçelona en l'any Mil CCCxxxv. Lo seu cors fon portat a Poblet.

(Seguirà)